

info@cretaadulteduc.gr, tel. 6981654994

(URL: <http://cretaadulteduc.gr/blog/>, <https://www.cretaadulteduc.gr>)

«Εκπαίδευση Ενηλίκων και Πολιτισμός στην Κοινότητα»

01/11/2017

<http://cretaadulteduc.gr/blog/>

(Διαδικτυακή έκδοση για την Εκπαίδευση Ενηλίκων, την Τέχνη και τον Πολιτισμό)

Τετραμηνιαία έκδοση του Επιστημονικού Δικτύου Εκπαίδευσης Ενηλίκων Κρήτης

(ΕΔΕΕΚ): www.cretaadulteduc.gr, ISSN: 1792-2674, τεύχος 24

Τα τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση:

Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

Τσέτσος Σταύρος, Εκπαιδευτικός ΠΕ70, Μ.εδ. στις Επιστήμες της Αγωγής, υποψήφιος διδάκτορας Τ.Ε.Ε.Π.Η, ΔΠΘ

Abstract

This paper refers to the three major dimensions of distance education: teaching material, access to information and educators. To effectively achieve the implementation of distance education and improve its quality is a particular need not only the presence and activation of the above dimensions, but also their harmonious coexistence. This paper consists of three parts. In the first part are cited views which concern the importance of teaching material and basic parameters which must take into account its creators. In the second part are discussed the significant of access to information, the need for universal access to it and the risks which are caused by overuse. In the last part is mentioned the role of professor-consultant in distance learning.

Key-words

Teaching material, access to information, educators, distance learning

Περίληψη

Η παρούσα εργασία αναφέρεται στις τρεις σημαντικές διαστάσεις της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης: το διδακτικό υλικό, την πρόσβαση στην πληροφορία και τους διδάσκοντες. Για να επιτευχθεί αποτελεσματικά η εφαρμογή της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης και να βελτιωθεί

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

η ποιότητά της είναι αδήριτη η ανάγκη όχι μόνο της παρουσίας και ενεργοποίησης των προαναφερόμενων διαστάσεων, αλλά και η αρμονική συνύπαρξή τους. Στην εργασία, που αποτελείται από τρία μέρη, παραθέτονται στο πρώτο μέρος απόψεις που αφορούν στη σημαντικότητα του διδακτικού υλικού και στις βασικές παραμέτρους που πρέπει να λαμβάνουν υπόψη οι δημιουργοί του. Στο δεύτερο μέρος συζητούνται η σημαντικότητα της πρόσβασης στην πληροφορία, η ανάγκη για την πρόσβαση όλων σ' αυτήν καθώς και οι κίνδυνοι που δημιουργούνται από την κατάχρησή της. Στο τελευταίο μέρος αναφέρεται ο ρόλος που καλείται να επιτελέσει ο καθηγητής-σύμβουλος στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση.

Λέξεις – Κλειδιά: διδακτικό υλικό, πρόσβαση στην πληροφορία, διδάσκοντες, εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Μέρος πρώτο

Η σημαντικότητα του διδακτικού/εκπαιδευτικού υλικού στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Το διδακτικό υλικό (έντυπο ή μη) σ' ένα πρόγραμμα από απόσταση σύμφωνα με τον Holmberg «είναι κάτι περισσότερο από ένας δάσκαλος σε ετοιμότητα» (στο Ματραλής, 1998, σελ.55). Είναι ένα ολοκληρωμένο και σημαντικό εργαλείο μάθησης αφού εκτός της παρουσίασης του πληροφορικού υλικού: Δίνει οδηγίες στο σπουδαστή για τη μελέτη του, ώστε να αλληλεπιδράσει και να εμπλακεί ενεργά στη μάθηση, με άλλα λόγια να μάθει πώς να μαθαίνει. Διασαφηνίζει δύσκολα σημεία και έννοιες. Δίνει την ευχέρεια στο σπουδαστή να επιλέξει τον τόπο, τον ρυθμό και τον χρόνο της μελέτης του. Αξιολογεί και ενημερώνει για τη μαθησιακή πορεία. Λειτουργεί ως εμψυχωτής. Αναπτύσσει και καλλιεργεί τις γνωστικές του δεξιότητες με τις οποίες κατακτά τη γνώση, διαμορφώνει στάσεις, συμπεριφορές. Δίνει τη δυνατότητα εμβάθυνσης με δέσμες δραστηριοτήτων (Ματραλής, 1998).

Οι κίνδυνοι που προκύπτουν από τη μονομέρεια των δημιουργών του διδακτικού υλικού και η σημασία τους για την ποιότητα του υλικού

Οι κίνδυνοι που μπορούν να προκύψουν από τη μονομέρεια των δημιουργών και οι συνέπειες τους στην ποιότητα του διδακτικού υλικού μπορεί να είναι οι εξής:

- Να μην ληφθούν υπόψη τα χαρακτηριστικά και οι εκπαιδευτικές ανάγκες των ενήλικων σπουδαστών. Κατά συνέπεια οι δημιουργοί του να συγγράψουν ένα μεγάλο σε όγκο, απρόσιτο, ακατανόητο και αγεφύρωτο από γνωστική άποψη υλικό.

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

- Να παραβλεφθεί η ενεργητική συμμετοχή των διδασκομένων και η αλληλεπίδρασή τους με το διδακτικό υλικό που θα τους οδηγήσουν στην μαθησιακή εμπλοκή και στην ανακάλυψη της γνώσης. Αυτό θα σημαίνει για το διδακτικό υλικό την ανυπαρξία δραστηριοτήτων, ασκήσεων, συνόψεων, συμπερασμάτων, συνόψεων, περιλήψεων, μηχανισμών παραπομπών και κατανόησης, μηχανισμών εφαρμογών, ανατροφοδότησης και απαντήσεων (διακείμενα) (Γκικόσος & Κουτσούμπα, 2005).
- Ο κίνδυνος μη σύνδεσης της αποκτώμενης εμπειρίας των σπουδαστών με τα επιστημονικά και θεωρητικά δεδομένα που παραθέτουν οι δημιουργοί. Ο συνδυασμός των παραπάνω συνιστωσών οδηγεί στην καλύτερη κατανόηση και στην ανάπτυξη του στοχασμού και ίσως στην αναθεώρηση των πραγμάτων. Επίπτωση του κινδύνου αυτού είναι η μονομερής παράθεση απόψεων, γνώσεων και θεωριών των συγγραφέων χωρίς να συνδέονται με παραδείγματα, μελέτες περίπτωσης, σενάρια κ.τ.λ. τα οποία είναι συνδεδεμένα με την εμπειρία και τη θεωρία.

Αυτομάθηση και εξ αποστάσεως εκπαίδευση

Σύμφωνα με τον Λιοναράκη (2005) για να αποκτήσουμε γνωστικές δεξιότητες (παρατήρηση, αμφισβήτηση, κρίση, έλεγχος, αξιολόγηση, επιχειρηματολογία κ.τ.λ) και να διαμορφώσουμε τις ικανότητές μας με τέτοιο τρόπο ώστε να διαχειριστούμε πληροφορίες, είναι απαραίτητες δυο βασικές προϋποθέσεις: η γλώσσα και σκέψη. Η ανάπτυξη και η χρήση της γλώσσας καθώς και η λογική συγκρότηση της γλώσσας βρίσκονται σε συνεχή αλληλεπίδραση και εξέλιξη και μας κάνουν ικανούς να αποκτήσουμε τις παραπάνω γνωστικές δεξιότητες οι οποίες είναι απαραίτητες για την απόκτηση γνώσεων και για την ανάπτυξη συμπεριφορών. Η απόκτηση των γνωστικών δεξιοτήτων επέρχεται εφόσον εμπλακούμε ενεργά και αλληλεπιδράσουμε με την πληροφορία ή τις πληροφορίες. Επομένως με τη διεργασία αυτή μαθαίνουμε πώς να μαθαίνουμε (Λιοναράκης, 2005).

Στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση οι γνωστικές δεξιότητες που μας οδηγούν στο μαθαίνουμε πώς να μαθαίνουμε, μπορούν να λειτουργήσουν με μια διττή κατεύθυνση. Από τη μια βοηθούν τους δημιουργούς του εκπαιδευτικού/διδακτικού υλικού κατά τη σχεδίαση και την ανάπτυξή του να το καταστήσουν ευέλικτο και πολυμορφικό και κατ' αυτό τον τρόπο να βοηθήσουν το σπουδαστή να μάθει αποτελεσματικά. Από την άλλη δραστηριοποιούν το φοιτητή κατά την εκπόνηση εργασιών και ασκήσεων, καλλιεργούν την ατομική του πρωτοβουλία, εγείρουν το

ενδιαφέρον του με διαφορετικές προσεγγίσεις, τον οδηγούν στην επεξεργασία στοιχείων, με πορεία προς την αυτομάθηση (Λιοναράκης, 2005).

Η ανακάλυψη της γνώσης και η κριτική σκέψη

Στις ανοικτές διεργασίες μάθησης τίποτε δε θεωρείται δεδομένο. Οι γνώσεις ακόμη και αυτές που θεωρούνται αυτονόητες πρέπει να ενεργοποιούν τη συμμετοχή του μαθητή-σπουδαστή και να υπόκεινται σε κριτικό έλεγχο. Οι μαθητές-σπουδαστές πρέπει να ενθαρρύνονται να εξετάσουν σε βάθος τις απόψεις, τα στερεότυπα, τις παραδοχές, τους κανόνες, τις θεωρίες, τα φαινόμενα που παρατίθενται στο διδακτικό υλικό από τους συγγραφείς. Το αποτέλεσμα της διερεύνησης των παραπάνω μπορεί να οδηγήσει στην αναίρεσή τους, στη συμπλήρωσή τους, στη διόρθωσή τους, στην ταύτισή τους ή και στην ανακάλυψη της νέας γνώσης (Κόκκος, 1998).

Για την ενεργοποίηση του κινήτρου της διερεύνησης που οδηγεί στην ανακάλυψη της γνώσης και μετέπειτα στην ανάπτυξη της κριτικής σκέψης οι δημιουργοί του διδακτικού-μαθησιακού υλικού θα πρέπει να εμπλουτίσουν το κυρίως κείμενο του έντυπου υλικού με μια δέσμη μικρότερων κειμένων που θα το διατρέχουν σε όλο του το εύρος. Τα κείμενα αυτά μπορεί να είναι ασκήσεις, δραστηριότητες, συμπεράσματα, συνόψεις, περιλήψεις, μηχανισμοί παραπομπών και κατανόησης, μηχανισμοί εφαρμογών, ανατροφοδότησης και απαντήσεων (διακεείμενα). Τα διακεείμενα γεφυρώνουν τις προηγούμενες γνώσεις με τις νέες και οδηγούν ευρετικά το μαθητή-σπουδαστή στη νέα γνώση. Μπορούν να προσθέσουν γλωσσάρια, διασαφηνίσεις, ορισμούς και κείμενα συνδέσεις (επικείμενα) ώστε να επεξηγούν τα δύσκολα σημεία και να υποστηρίζουν τη μάθηση. Η παράθεση οπτικών δεδομένων θα μπορούσε να βοηθήσει στην καλύτερη κατανόηση (παρακείμενα). Τέλος τα παραδείγματα, οι μελέτες περίπτωσης, τα σενάρια, τα παράλληλα κείμενα κ.τ.λ (περικείμενα) μπορούν να οδηγήσουν σε μεγαλύτερη εμπάθυνση και σε στοχασμό (Γκιάσος & Κουτσούμπα, 2005) .

Μέρος δεύτερο

Η σημαντικότητα των μέσων μεταφοράς της πληροφορίας

Τα μέσα μεταφοράς της πληροφορίας σ' ένα πρόγραμμα εξ αποστάσεως εκπαίδευσης είναι σημαντικά αφού:

- Οδηγούν στην ανάκτηση/απόκτηση ποικίλων πληροφοριών που έχουν σχέση με τη χρήση των προγραμμάτων σπουδών, με σημαντικές ημερομηνίες, με τις υποχρεώσεις των φοιτητών, με την αξιολόγηση των εργασιών τους.

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

- Προσφέρουν την πρόσβαση των σπουδαστών στο ψηφιακό διδακτικό υλικό και υποστηρίζουν τη μαθησιακή τους πορεία και την εκπόνηση των εργασιών τους με την πρόσβασή τους στις βιβλιοθήκες.
- Διευκολύνουν την επικοινωνία διδάσκοντα-διδασκομένου ή και των διδασκομένων μεταξύ τους η οποία μπορεί να είναι σύγχρονη ή ασύγχρονη ή και τα δύο.
- Βοηθούν στην εκπόνηση των εργασιών (επεξεργαστής κειμένου), στη δημιουργία γραφημάτων και εικόνων, στη δημιουργία και αποστολή μηνυμάτων κ.τ.λ.
- Προσφέρουν άμεση ενημέρωση και επικοινωνία με τους μηχανισμούς του ιδρύματος (Lionarakis et al., 2005)

Πρόσβαση στην πληροφορία και στους μηχανισμούς του ιδρύματος για όλους;-κίνδυνοι από την υπερβολή στην πρόσβαση

Με τη ραγδαία εξέλιξη της τεχνολογίας τα τελευταία χρόνια, πολλά ανοικτά πανεπιστήμια σε διάφορες χώρες έχουν υιοθετήσει το διαδίκτυο και ηλεκτρονικό ταχυδρομείο ως πηγή πρόσβασης στην πληροφορία και στους μηχανισμούς των ιδρυμάτων τους. Κάποιοι φοιτητές όμως αδυνατούν να αποκτήσουν ηλεκτρονικό υπολογιστή και σύνδεση με το διαδίκτυο ή δεν έχουν αποκτήσει τον ηλεκτρονικό γραμματισμό. Και στις δύο περιπτώσεις οι σπουδαστές δεν θα μπορέσουν ή θα δυσκολευτούν να έχουν δυνατότητες πρόσβασης στην πληροφόρηση και στους μηχανισμούς του ιδρύματος. Θα απογοητευτούν και ίσως εγκαταλείψουν τις σπουδές σύντομα. Επομένως από τα παραπάνω προκύπτει ο κίνδυνος να εκφυλιστεί μέρος του ιδεώδους της ανοικτής εκπαίδευσης που πρεσβεύει πρόσβαση και ίσες ευκαιρίες για όλους και η ανοικτή εκπαίδευση να χάσει το νόημά της.

Στον αντίποδα υπάρχουν φοιτητές που έχουν αποκτήσει τον ψηφιακό γραμματισμό και έχουν την οικονομική δυνατότητα πρόσβασης στην πληροφορία και επικοινωνία. Κάποιοι όμως από αυτούς εξαιτίας της ανεξέλεγκτης και χωρίς όρια χρήση της τεχνολογίας μπορεί να εθιστούν και να έρθουν αντιμέτωποι με τους παρακάτω κινδύνους:

- Να χάσουν σημαντικό χρόνο για τη μελέτη του διδακτικού υλικού και την εκπόνηση των εργασιών με τις οποίες αξιολογούνται από τον διδάσκοντα
- Να ανακτήσουν πληροφορίες από μη αξιόπιστες πηγές (ειδικά οι χρήστες που διαθέτουν την ανάλογη εμπειρία να αξιολογήσουν τις ανακτώμενες πληροφορίες)
- Να μειωθεί η επικοινωνία μεταξύ σπουδαστών και καθηγητή-συμβούλου
- Να επέλθει κούραση που θα οδηγήσει στην έλλειψη μαθησιακών κινήτρων και μαθησιακών ενδιαφερόντων

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

- Αποξένωση και έλλειψη επικοινωνίας με πρόσωπα του κοινωνικού τους περίγυρου
- Επιβάρυνση στη σωματική (π.χ. μυοσκελετικοί πόνοι, παχυσαρκία) και ψυχική υγεία (αύξηση συναισθημάτων μοναξιάς)
- Να οριστούν τα μέσα πληροφορίας ως σκοπός και όχι ως εκπαιδευτικό μέσο (Λιοναράκης, χ.χ)

Μέρος τρίτο

Ο ρόλος του καθηγητή-συμβούλου σε ένα ανοικτό και δημοκρατικό σύστημα εκπαίδευσης

Σ' ένα περιβάλλον ανοικτής εκπαίδευσης που έχει υιοθετήσει τη μέθοδο της εξ αποστάσεως εκπαίδευσης, ο ρόλος του καθηγητή-συμβούλου ταυτίζεται με αυτόν που επιτελεί ο καθηγητής-σύμβουλος σ' ένα περιβάλλον εξ αποστάσεως εκπαίδευσης γιατί και στις δύο περιπτώσεις είναι: εμπυχωτής, συντονιστής διεργασιών μάθησης, δημιουργός ευνοϊκών καταστάσεων προς τη μάθηση (Αθανασούλα-Ρέππα, 2006 όπ. αναφ. στο Παπαδημητρίου & Λιοναράκης, 2010). Εμπυχωτής επειδή υποστηρίζει, ενθαρρύνει και παρωθεί το σπουδαστή να συνεχίσει τις σπουδές του. Συντονιστής των διεργασιών μάθησης γιατί αξιολογεί, καθοδηγεί και ανατροφοδοτεί. Δημιουργός ευνοϊκών καταστάσεων μάθησης επειδή μεσολαβεί στην αλληλεπίδραση του σπουδαστή με το διδακτικό υλικό. Προϋπόθεση όλων αυτών όμως είναι η ποιότητα στην επικοινωνία καθηγητή-συμβούλου και σπουδαστών.

Συμπεράσματα

Οι παραπάνω απόψεις φυσικά και δεν αποτελούν μονόδρομο για μια ποιοτικότερη ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση για όλους. Άλλωστε πολλοί ειδήμονες έχουν καταθέσει τις απόψεις τους, διαφορετικές ή όχι για το θέμα. Όλες οι απόψεις όμως εκκινούν από μια κοινή συνισταμένη: αένη προσπάθεια για ποιοτικότερο διδακτικό υλικό, μεγαλύτερη και καλύτερη πρόσβαση του φοιτητή στην πληροφορία και ποιοτικότερη επικοινωνία με τον καθηγητή σύμβουλο. Στην αντίθετη περίπτωση τα θεμέλια της ανοικτής και εξ αποστάσεως εκπαίδευσης θα κλονιστούν και η ίδια θα χάσει το νόημά της.

Βιβλιογραφικές αναφορές

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

Αθανασούλα-Ρέππα, Α. (2006). Ο ρόλος του καθηγητή – Συμβούλου στην ΑεξΑΕ, Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση. Στοιχεία θεωρίας και πράξης. Στο Σ. Παπαδημητρίου & Α. Λιοναράκης, Ο Ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, Vol. 6 (No 1&2), 106-122.

Ανακτήθηκε Φεβρουάριο 3, 2013 από

<http://journal.openet.gr/index.php/openjournal/article/view/103/58>

Λιοναράκης, Α. (χ.χ). *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Πολυμορφική Εκπαίδευση: Προβληματισμοί για μια ποιοτική προσέγγιση σχεδιασμού διδακτικού υλικού.*

Ανακτήθηκε Ιανουάριο 31, 2013 από

<http://elektra.teilar.gr/syncppt/qualityDesignOfTeachingMaterial.pdf>

Lionarakis, A., Panagiotakopoulos, C. & Xenos, M. (2005). Open and Distance Learning: tools of information and communication technologies for effective learning. Στο Π. Βασάλα, Ι. Γκιόσος, Μ. Κουτσούμπα, Α. Λιοναράκης, Μ. Ξένος, Χ. Παναγιωτακόπουλος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (Τόμος 4, σσ. 81-91). Πάτρα: ΕΑΠ

Γκιόσος, Ι. & Κουτσουμπά, Μ. (2005). Θεωρητικές προσεγγίσεις στο σχεδιασμό και την ανάπτυξη εκπαιδευτικού υλικού στην ΑεξΑΕ. Στο Π. Βασάλα, Ι. Γκιόσος, Μ. Κουτσουμπά, Α. Λιοναράκης, Μ. Ξένος, Χ. Παναγιωτακόπουλος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (Τόμος 4, σσ. 39-51). Πάτρα: ΕΑΠ

Κόκκος, Α. (1998). Αρχές Μάθησης Ενηλίκων. Στο Α. Κόκκος, Α. Λιοναράκης (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. Σχέσεις διδασκόντων-διδασκομένων* (Τόμος 2, σσ. 19-51). Πάτρα: ΕΑΠ

Λιοναράκης, Α. (2005). Ανοικτή και εξ αποστάσεως εκπαίδευση και διαδικασίες μάθησης. Στο Π. Βασάλα, Ι. Γκιόσος, Μ. Κουτσουμπά, Α. Λιοναράκης, Μ. Ξένος, Χ. Παναγιωτακόπουλος (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως εκπαίδευση. Παιδαγωγικές και Τεχνολογικές Εφαρμογές* (Τόμος 4, σσ. 13-38). Πάτρα: ΕΑΠ

Ματραλής, Χ. (1998). Ύπαρξη – Σχεδιασμός ειδικού εκπαιδευτικού υλικού. Στο Δ., Βεργίδης, Α., Λιοναράκης, Β., Λυκουργιώτης, Β., Μακράκης, Χ., Ματραλής (Επιμ.), *Ανοικτή και εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση - Θεσμοί και λειτουργίες* (Τόμος 1, σσ. 47-55). Πάτρα: ΕΑΠ.

Παπαδημητρίου Σ. & Λιοναράκης, Α. (2010). Ο Ρόλος του Καθηγητή-Συμβούλου και ανάπτυξη μηχανισμού υποστήριξης του στην εξ Αποστάσεως Εκπαίδευση. *Open Education-The Journal for Open and Distance Education and Educational Technology*, 6(1&2), 106-122.

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες

Το τρίπτυχο της ποιότητας στην εξ αποστάσεως εκπαίδευση: Διδακτικό υλικό-πρόσβαση στην πληροφορία-διδάσκοντες